Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Služba za kulturno dediščino
Območna enota Nova Gorica

Številka: NG-0203-1/2023-KBe/K
Datum: september 2023

MESTNA OBČINA NOVA GORICA
Trg Edvarda Kardelja 1
5000 Nova Gorica

VZDRŽEVANJE VRTNO-ARHITEKTURNIH ELEMENTOV KULTURNEGA SPOMENIKA Nova Gorica - Rafutski park z vilo EID 1-07917

Izdelovalec:

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Služba za kulturno dediščino
Območna enota Nova Gorica
Delpinova 16, 5000 Nova Gorica

Katja Kosič
konservator arhitekt

VZDRŽEVALNA DELA

Rafutski park z vilo, sodi med najpomembnejšo in edinstveno vrtno arhitekturno dediščino v Sloveniji, vila Laščak pa predstavlja v celotnem avtorjevem opusu najznačilnejši primer neoorientalske rezidenčne arhitekture. Arhitektonska kompozicija vile s parkom sledi zahodnemu konceptu oblikovanja v prvih desetletjih 20. stoletja, medtem ko arhitekturni detajli in ornamentika izhajajo iz arabske tradicije. V kontekstu slovenske vrtnoarhitekturne dediščine je neprimerljiva. V ožjem prostoru predstavlja akcent v širšem pa posebnost.

Zasnova Laščakovih vrtnoarhitekturnih elementov vzhodnega dela Rafutskega parka, se skozi zgodovino ni dosti spreminjala, kar je razvidno tudi iz idejnega načrta, ki ga je, že leta 1909, oblikoval arhitekt Anton Laščak. Vsi grajeni elementi v parku in ohranjena parkovna oprema so izvedeni v betonu in oblikovani v skladu z arhitekturnim stilom vile, to je v neoorientalskem slogu. Beton je v tem spomeniškem kompleksu material, ki se je uporabljal na tem območju prvič v prefabricirani obliki. Postavitev parka, objektov in parkovne opreme v prostor kaže na domišljen pristop arhitekta, z jasno idejo povezanosti vrta in vile v celoto, ki jo v našem prostoru spoznavamo za kulturni spomenik. Kulturna dediščina Nova Gorica - Rafutski park z vilo (EID 1-07917) je od leta 2003 razglašena za spomenik lokalnega pomena.

Z obnovo so se parkovne površine Rafutskega parka pomensko povezale v celoto in preuredile v javni mestni park. Vsi ohranjeni in avtentični elementi v parku (ohranjene mulde, elementi odvodnjavanja, stopnice sprehajalne proti do Laščakove vile, počivališči, podporni zidovi z reliefi) so se očistili in sanirali.

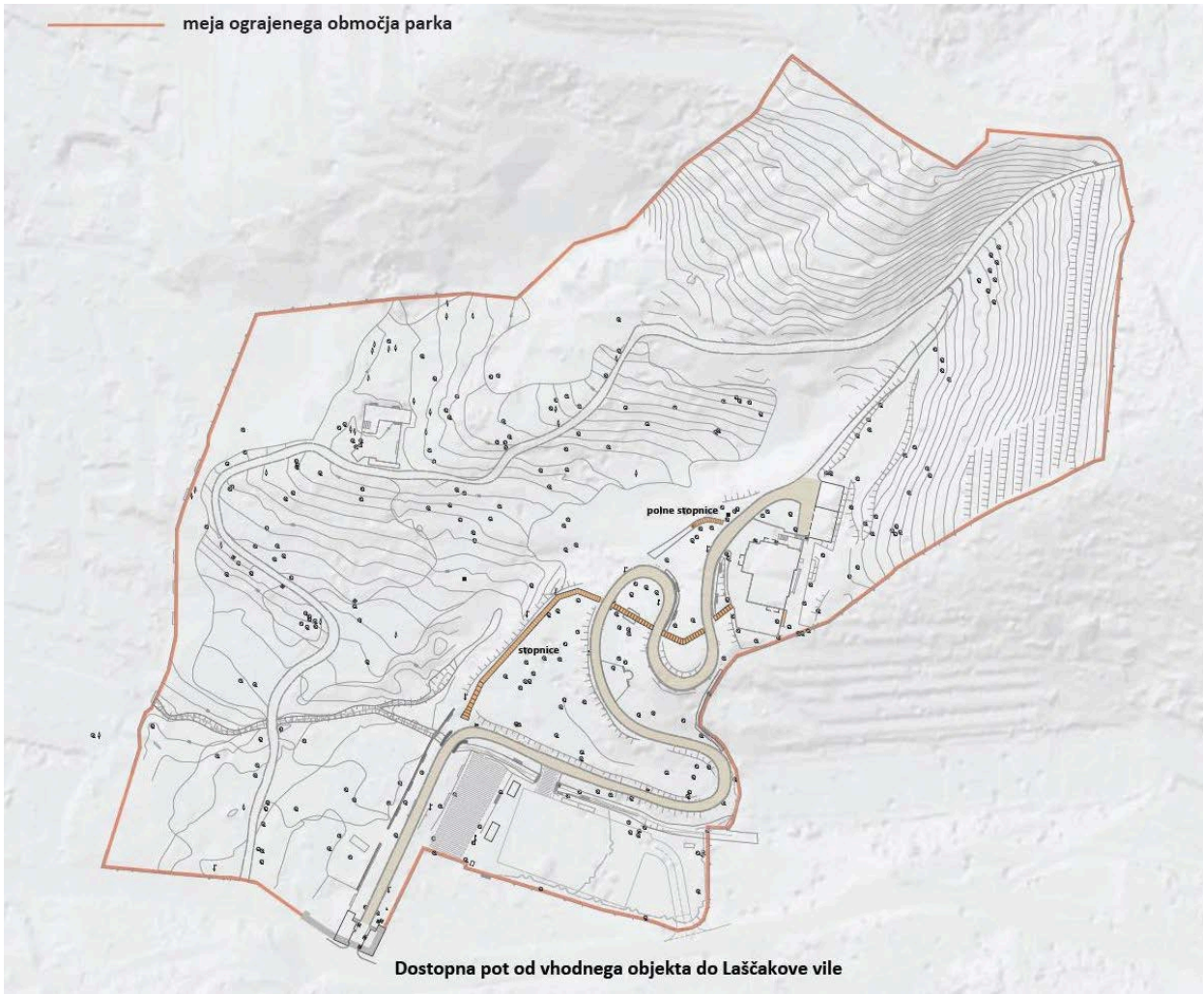

Slika 1: *LEVO: Situacija območja parka Rafut, v oranžni barvi je prikazano območje varovane vrtnoarhitekturne dediščine, z zeleno je prikazano območje, ki ga je zasnoval arhitekt Anton Laščak, vir. GisKD pregledovalnik; DESNO: Načrt zunanje ureditve Laščaka, vir. Državni arhiv v Gorici*

Med leti 2022-2023 so se ohranjeni Laščakovi vrtnoarhitekturni elementi restavrirali skladno z usmeritvami mape 3 Konservatorskega načrta – Nova Gorica – Rafutski park z vilo (št. 03/2013 KN, izdelovalec MCons Nataša Jurgec Gurnick, datum 2013). Z odgovornim konservatorjem se je potrebno usklajevati pri navedenih usmeritvah, vzdrževanju in na splošno pri vseh posegih v spomenik ter pridobiti kulturnovarstveno soglasje.

GLAVNA DOSTOPNA POT

Slikovita pot do Laščakove vile se začne pri slogovno enako zanimivi vratarnici in se vijugasto vzpenja skozi park, pri tem pa postopoma razkriva edinstven kompleks z orientalskim pridihom. Glavna parkovna pot je serpetinasto oblikovana makadamska cesta z muldami, bankinami in kamnitim jarkom ob straneh, ki nas pripelje do stranskega vhoda v vilo in garaže v bližini.

Slika 2 Situacija parka z dostopno potjo in stopnišči

Stanje pred posegom: površina prvotnega cestišča je bila prekrita z gramoznim nasutjem. Izvedla so se sondažna polja. V začetnem in zaključnem delu poti so ohranjene mulde iz mačjih glav precej poškodovane. V območju kalupa kupole so prisotni historični kamniti robniki, historični dražniki ceste niso ohranjeni.

Izveden poseg: površinske nečistoče ohranjenih zaključnih elementov ceste so se odstranile z nizkotlačnim čiščenjem; nove dopolnitve, rekonstrukcije in demodulacije se je izvedlo z uporabo umetne mase (sivi cement in ustrezen agregat - pesek, mivka z dodatkom naravnih pigmentov). Rekonstrukcije se je izvedlo s prodniki in kamni iz lokalnih nahajališč, originalu sorodni po obliki in barvi.

Vzdeževanje:

- Redni letni pregled in odstranitev morebitnih vzrokov zamakanj ali neustreznih odvodnjavanj meteornih vod.
- Redno vzdrževanje peščenega cestišča, sprotna popravila poškodb muld, bankin, kamnitih jarkov ali elementov odvodnjavanja se izvede v materialu po barvi in teksturi identičnem originalu.
- Dela se izvajajo pod nadzorom ZVKDS.

SPREHAJALNA POT S STOPNIŠČI

Od glavne poti se hitro loči in jo tudi večkrat prečka natančno načrtovana sprehajalna pot s stopnišči, ki nas pripelje do glavnega vhoda v samo vilo in se zaključi v zeliščnem vrtu. V spodnjem delu parka se nahajajo bolj položna stopnišča, kjer variira globina nastopne ploskve, proti vili pa so stopnice vse bolj strme.

Betonsko stopnišče

V zgornjem delu parka se nahaja bolj strmo stopnišče. Eno stopnišče nas vodi iz predzadnjega ovinka pod vilo do vhoda na severni strani vile Laščak. Druge polne stopnice pa se nahajajo na južni strani vile in vodijo do nekdanjega zeliščnega vrta.

Položno stopnišče

Stopnice, ki so načrtovane položno in obdelane za betonskimi robniki. Kot polnilo je uporabljen manjši kamen – lomljenec in nasutje. Širina stopnišča, ki potekajo preko Laščakovega dela parka (138 kos) se rahlo spreminja od 1,4 m do 1,7 m.

Stanje stopnišč pred posegom: Površine so bile preraščene z vegetacijo in z mahom. Konstantna izpostavljenost elementov vremenskim vplivom je povzročila erozijo in obrabo. Opazni so bili biološki dejavniki propadanja (mah in lišaji) ter mehanski (razpoke, mestoma lomi in premiki).
Izveden poseg: Na vseh vidnih površinah betonov se je izvedlo čiščenje nadzemnih delov rastlinja in vegetacije. Poškodovan beton se je lokalno dopolnil v umetni masi (sivi cement in ustrezen agregat - pesek, mivka z dodatkom naravnih pigmentov). Večje praznine so se dopolnile v več nanosih in z uporabo nerjaveče notranje armature. Videz dopolnjenih mest se je uskladil z ohranjenim originalom. Notranja armatura betonskih elementov, izpostavljena na površini se je konservirala (čiščenje, nanos protikorozijskega in zaščitnega sredstva) ter ponovno prekrila z umetno maso v materialu kot originalni element. Na nastopne površine položnih stopnic se postavil filc in površino zapolnilo z nasutjem po izvedbenem detajlu dostopne poti.

Vzdeževanje stopnišč:

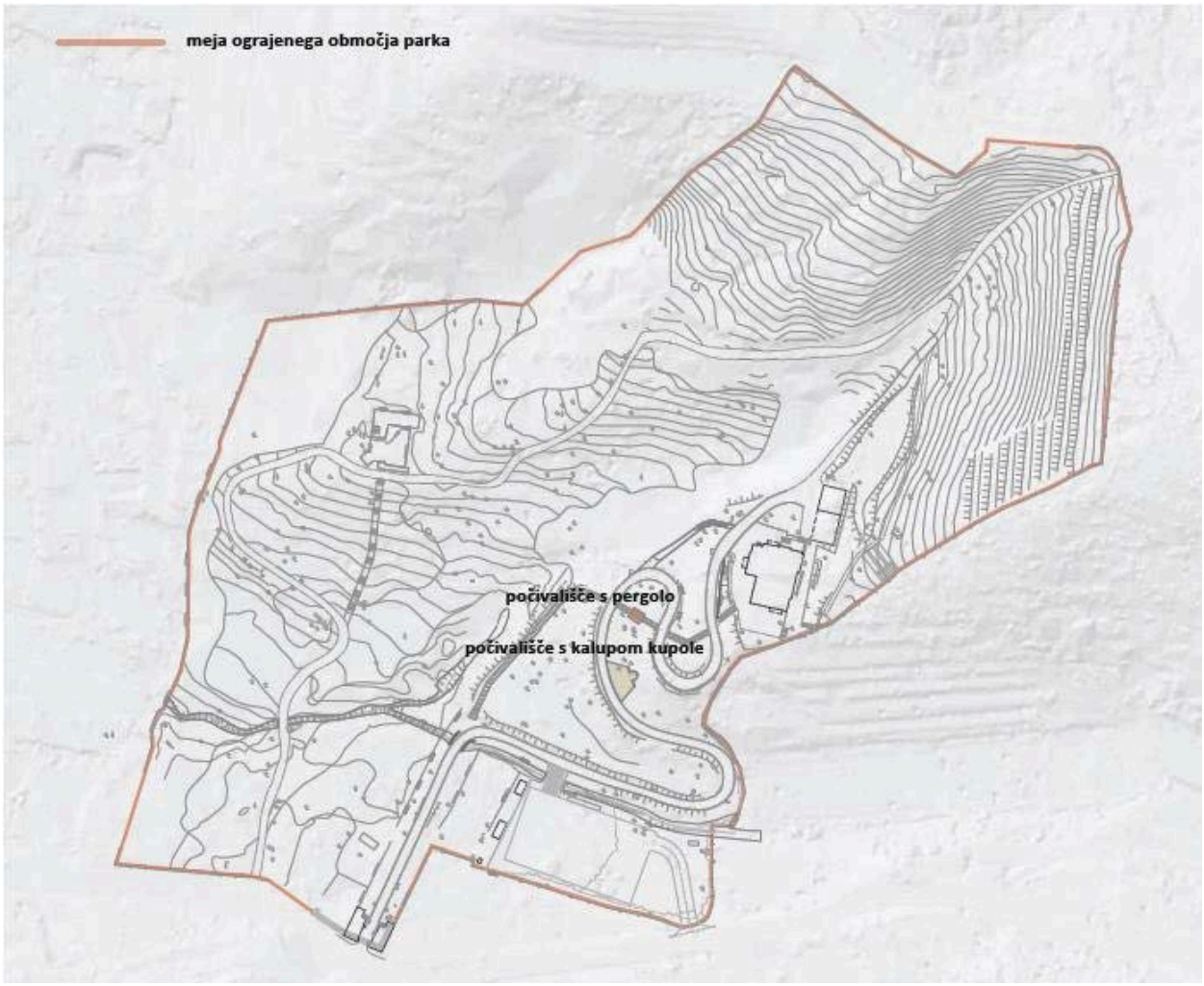
- Redni letni pregled in odstranitev morebitnih vzrokov zamakanj ali neustreznih odvodnjavanj meteornih vod.
- Sprotno odstranjevanje mahu in plevela.
- Sprotno popravila nasutja, odstranjevanje plevela in poškodb stranskih in čelnih betonskimi robnikov in se izvede v materialu po barvi in teksturi identičnem originalu.

POČIVALIŠČI

V parku najdemo dve počivališči. Kalup kupole s stranskim klopema služi kot počivališče ob serpentinasto oblikovani glavni poti in je ena izmed bolj zanimivih točk parka saj lahko od blizu opazujemo negativ orientalsko secesijskega reliefa, ki krasi kupolo stolpa vile Laščak. Pergola z glicinijo in dvema betonskima klopema nahaja v osrednjem delu krajše poti s stopnišči.

Kalup kupole s klopema

Osrednji del počivališča je urejen s kalupom kupole in teraco tlakom, krajna dela pa sta načrtovana kot betonski klopi. Kalup je izdelan iz armiranega betona.

Slika 3 Situacija parka s počivališči

Stanje pred posegom: Konstantna izpostavljenost elementa vremenskim vplivom je povzročila erozijo in obrabo. Opazni so bili biološki dejavniki propadanja (mah in lišaji) ter mehanski (razpoke, mestoma lomi in premiki). Večje razpoke so se pojavljale predvsem na stiku kupole z betonskima klopema.
Izveden poseg: Predhodno se je ročno odstranilo vegetacijo in očistilo površinske obloge, mah in nečistoče s kontroliranim vodnim pritiskom. Sekundarne obloge in mikroorganizme se je odstranilo s peskanjem z Vortex peskalnikom pod nizkim pritiskom 0,7 barov z aluminijevim

silikatom. Frontalna stena kalupa izven lege se je postavila v prvotno stanje. Steni s klopmi sta se podbetonirali. Stik zidov s kalupom se je pokital. Manjkajoči deli zidanega ornamentalnega zaključka na vrhu kupole so se pozidali in zaključili s finalnim cementnim ometom. Poškodbe so se sanirale v umetni masi na osnovi cementa, ustreznega agregata in pigmentov. Kalup se je utrdili z anorganskimi snovmi, ki so kompatibilne z originalno substanco.

Vzdeževanje:

- Redni letni pregled in odstranitev morebitnih vzrokov zamakanj ali neustreznih odvodnjavanj meteornih vod in sprotna popravila poškodb.
- Vsak poseg v element lahko izvaja le restavrator.
- Obnova biocidnega hidrofobnega premaza po navodilih proizvajalca oziroma vsakih 5let.
- Po potrebi (vsakih 5 let) se izvaja utrditev z A) Nanodelci kalcijevega hidroksida in B) z etil silikatom v White Spiritu (Estel CTS). Predlaga se uporaba utrjevalca A tako da se ga nanese, pusti en teden da reagira in da se utrdi, potem pa še nanos utrjevalca B, tako da se pusti 3 tedne da reakcija utrjevanja bo popolna.
- Morebitne poškodbe restavrator dopolni v umetni masi (npr. sivi cement in ustrezen agregat - pesek, mivka z dodatkom naravnih pigmentov).
- Dela se izvajajo pod nadzorom ZVKDS.

Klopi na počivališču s pergolo

Počivališče s pergolo je namenjeno obiskovalcem, ki dostopajo v park po stopnišču. Opremljeno je z dvema betonskima klopema in prekrito s kovinsko pergolo, ki jo prerašča mogočna glicinija. Betonski klopi na počivališču sta sestavljeni iz dveh kapitelov in preklade (148/40/12 cm).

Stanje klopi pred posegom: Klopi sta bili preraščeni z vegetacijo in z mahom. Konstantna izpostavljenost elementov vremenskim vplivom je povzročila erozijo. Mestoma so opazne razpoke in lomi.

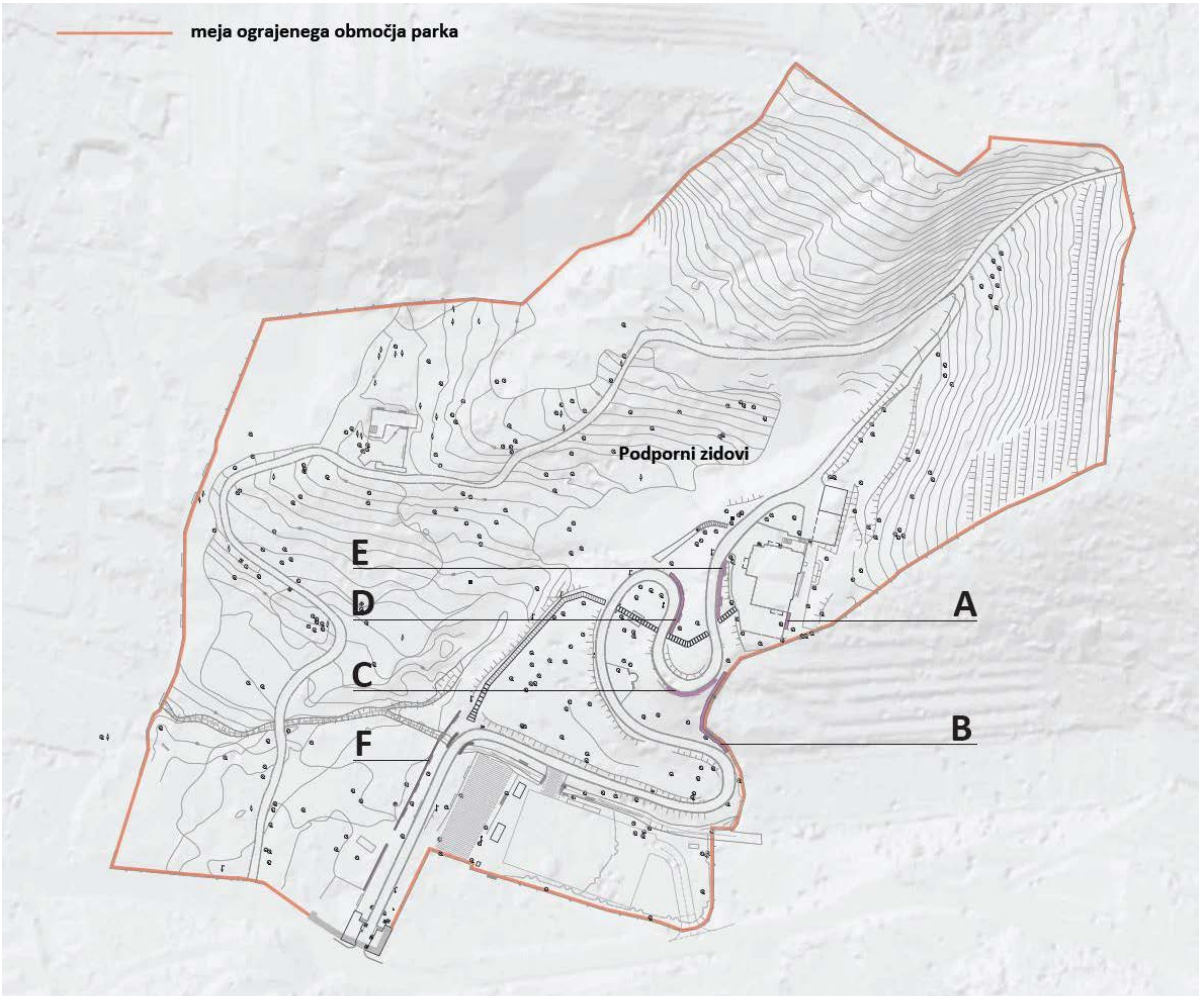
Izveden poseg: Predhodno se je ročno odstranilo vegetacijo in očistilo površinske obloge, mah in nečistoče s kontroliranim vodnim pritiskom. Sekundarne obloge in mikroorganizme se je odstranilo s peskanjem z Vortex peskalnikom pod nizkim pritiskom 0,7 barov z aluminijevim silikatom. Poškodbe kapitelov in preklad so sanirale v umetni masi na osnovi cementa, ustreznega agregata in pigmentov. Kapiteli so se utrdili z anorganskimi snovmi, ki so kompatibilne z originalno substanco.

Vzdeževanje:

- Redni letni pregled.
- Vsak poseg v element lahko izvaja le restavrator.
- Vsak poseg v element lahko izvaja le restavrator.
- Obnova biocidnega- hidrofobnega premaza po navodilih proizvajalca oziroma vsakih 5let.
- Po potrebi (vsakih 5 let) se izvaja utrditev kapitelov klopi z A) Nanodelci kalcijevega hidroksida in B) z etil silikatom v White Spiritu (Estel CTS). Predlaga se uporaba utrjevalca A tako da se ga nanese, pusti en teden da reagira in da se utrdi, potem pa še nanos utrjevalca B, tako da se pusti 3 tedne da reakcija utrjevanja bo popolna.
- Morebitne poškodbe restavrator dopolni v umetni masi (npr. sivi cement in ustrezen agregat - pesek, mivka z dodatkom naravnih pigmentov).
- Dela se izvajajo pod nadzorom ZVKDS.

OPORNI ZIDOVI

Leta 1928 je arhitekt zaključil obnovo poškodb bombardiranja vile med prvo svetovno vojno ter nekatere njene poškodovane betonske elemente domiselno prezentiral ob serpentinasti poti, ki vodi do vile. Podporni zidovi in utrjene brežine so eden zanimivejših elementov, saj poleg statične funkcije opravljajo predvsem dekorativno funkcijo. Oporni zidovi (cca 109 tm) predstavljajo velik delež restavratorskih del saj so vanje vgrajeni ormamentalni odlitki in kalupi dekorativnih elementov (cca 55 m2).

Slika 4 Situacija Rafutskega parka s podpornimi zidovi

oporni zid A

Zid izveden v suhozidni tehniki se nahaja ob dostopnem stopnišču na zeliščni vrt. Površina zidu je poraščena z vegetacijo.

zidec F

Nizek betonski zidec, ki poteka vzporedno z začetnim delom poti do vile (drevoredom) in po nekdanji lastniški meji, premošča manjšo višinsko razliko okoliškega terena, ki se spušča v smeri proti zahodu.

Vzdeževanje zidov A,F:

- Redni letni pregled in sprotna popravila poškodb.
- Sprotno odstranjevanje mahu in plevela.
- Dela se izvajajo pod nadzorom ZVKDS.

oporni zid B

Kaskadni odvodni jarek med prvo in tretjo serpentino je proti više ležeči vzhodni meji zavarovan z betonskim opornim zidom. Zid s betonskim kaskadnim kanalom je sestavljen iz treh delov: više ležeči kanal, osrednji visok podporni zid z reliefni in niže ležeči zidec, ki pa je v zgornjem delu zaključen z betonsko profilirano obrobo.

podporni zid C

Nasipno brežino v območju tretje serpentine varuje podporni zid svetle višine do cca 2,50 m. V ta zid je vgrajenih največje število odlitkov in kalupov.

oporni zid D

nagib betonskega zidu, dolžine cca 30 m in višine do cca 1,70 m, znaša cca 3:1. V betonsko površino zidu so vgrajeni posamezni ornamentalno oblikovani elementi in večje odtočne odprtine s šiljastim zaključkom za odvodnjo meteornih vod.

Stanje pred posegom zidov B,C in D: Zidovi so bili preraščeni z vegetacijo in z mahom. Konstantna izpostavljenost zidov vremenskim vplivom je povzročila erozijo in obrabo. Opazni so bili biološki dejavniki propadanja (mah in lišaji) ter mehanski (razpoke, mestoma lomi in premiki). Konstrukcija betonskega zidu D je bila močno poškodovana. Lokalno je bil beton zidu poškodovan do te mere, da je na posameznih deli že povsem odpadel in iz njega je poganjalo rastlinje. Oporni zid C je imel dve večji statično problematični razpoki.

Izveden poseg zidov B,C in D: Predhodno se je ročn0 odstranilo vegetacijo in očistilo površinske obloge, mah in nečistoče s kontroliranim vodnim pritiskom. Sekundarne obloge in mikroorganizme se je odstranilo s peskanjem z Vortex peskalnikom pod nizkim pritiskom 0,7 barov z aluminijevim silikatom. Manjše poškodbe vgrajenih odlitkov in kalupov so se domodelirale z materialom identičnem originalu po barvi in strukturi. Ohranjeni ornamenti so se utrdili z anorganskimi snovmi, ki so kompatibilne s originalno substanco. Večje razpoke so se odprle, očistile in dopolnile v umetni masi na osnovi cementa, ustreznega agregata in pigmentov. Odprtine v zidu, ki služijo za odvodnjo zalednih voda so se ohranile. Površino zidov se je zaščitilo s tankim ometom.

Vzdeževanje podpornih zidov B,C in D:

- Redni letni pregled, odstranitev morebitnih vzrokov zamakanj ali neustreznih odvodnjavanj meteornih vod in sprotna popravila poškodb ometa.
- Vsak poseg v element lahko izvaja le restavrator.
- Obnova biocidnega- hidrofobnega premaza po navodilih proizvajalca oziroma vsakih 5let.
- Po potrebi (vsakih 5 let) se izvaja čiščenje in utrditev vgrajenih odlitkov in kalupov z A) Nanodelci kalcijevega hidroksida in B) z etil silikatom v White Spiritu (Estel CTS). Predlaga se uporaba utrjevalca A tako da se ga nanese, pusti en teden da reagira in da se utrdi, potem pa še nanos utrjevalca B, tako da se pusti 3 tedne da reakcija utrjevanja bo popolna.
- Morebitne poškodbe restavrator dopolni v umetni masi (npr. sivi cement in ustrezen agregat - pesek, mivka z dodatkom naravnih pigmentov).
- Dela se izvajajo pod nadzorom ZVKDS.

Utrjena brežina E

Blaga travna brežina ob vili je zavarovana z posamezni ostanki bombardirane kupole izstopajočega stolpa vile, ki spominja na minarete. Ostanki kupole z orientalsko secesijskim reliefom, so položeni na brežino v nagibu. Utrjena brežina se nato nadaljuje profil zidu ob robu ceste.

Stanje pred posegom: ostanki razstreljene kupole so bili preraščeni z vegetacijo in z mahom. Konstantna izpostavljenost elementov vremenskim vplivom je povzročila erozijo in obrabo. Mestoma so opazne razpoke, lomi in premiki.
Izveden poseg: Predhodno se je ročno odstranilo vegetacijo in očistilo površinske obloge, mah in nečistoče s kontroliranim vodnim pritiskom. Sekundarne obloge in mikroorganizme se je odstranilo s peskanjem z Vortex peskalnikom pod nizkim pritiskom 0,7 barov z aluminijevim silikatom. Manjše poškodbe vgrajenih odlitkov in kalupov so se domodelirale z materialom identičnem originalu po barvi in strukturi. Ohranjeni ornamenti so se utrdili z anorganskimi snovmi, ki so kompatibilne s originalno substanco. Območje med fragmenti se je zapolnilo z glinenim ometom (glina, šamot in apno v razmerju: 7:1:1).

Vzdeževanje utrjene brežine E:

- Redni letni pregled, odstranitev morebitnih vzrokov zamakanj ali neustreznih odvodnjavanj meteornih vod in sprotna popravila poškodb fug z glinenim ometom.
- Vsak poseg v element lahko izvaja le restavrator.
- Obnova biocidnega- hidrofobnega premaza po navodilih proizvajalca oziroma vsakih 5let.
- Po potrebi (vsakih 5 let) se izvaja čiščenje in utrditev ornamentov z A) Nanodelci kalcijevega hidroksida in B) z etil silikatom v White Spiritu (Estel CTS). Predlaga se uporaba utrjevalca A tako da se ga nanese, pusti en teden da reagira in da se utrdi, potem pa še nanos utrjevalca B, tako da se pusti 3 tedne da reakcija utrjevanja bo popolna.
- Morebitne poškodbe restavrator dopolni v umetni masi (npr. sivi cement in ustrezen agregat - pesek, mivka z dodatkom naravnih pigmentov).
- Dela se izvajajo pod nadzorom ZVKDS.

KAPITEL

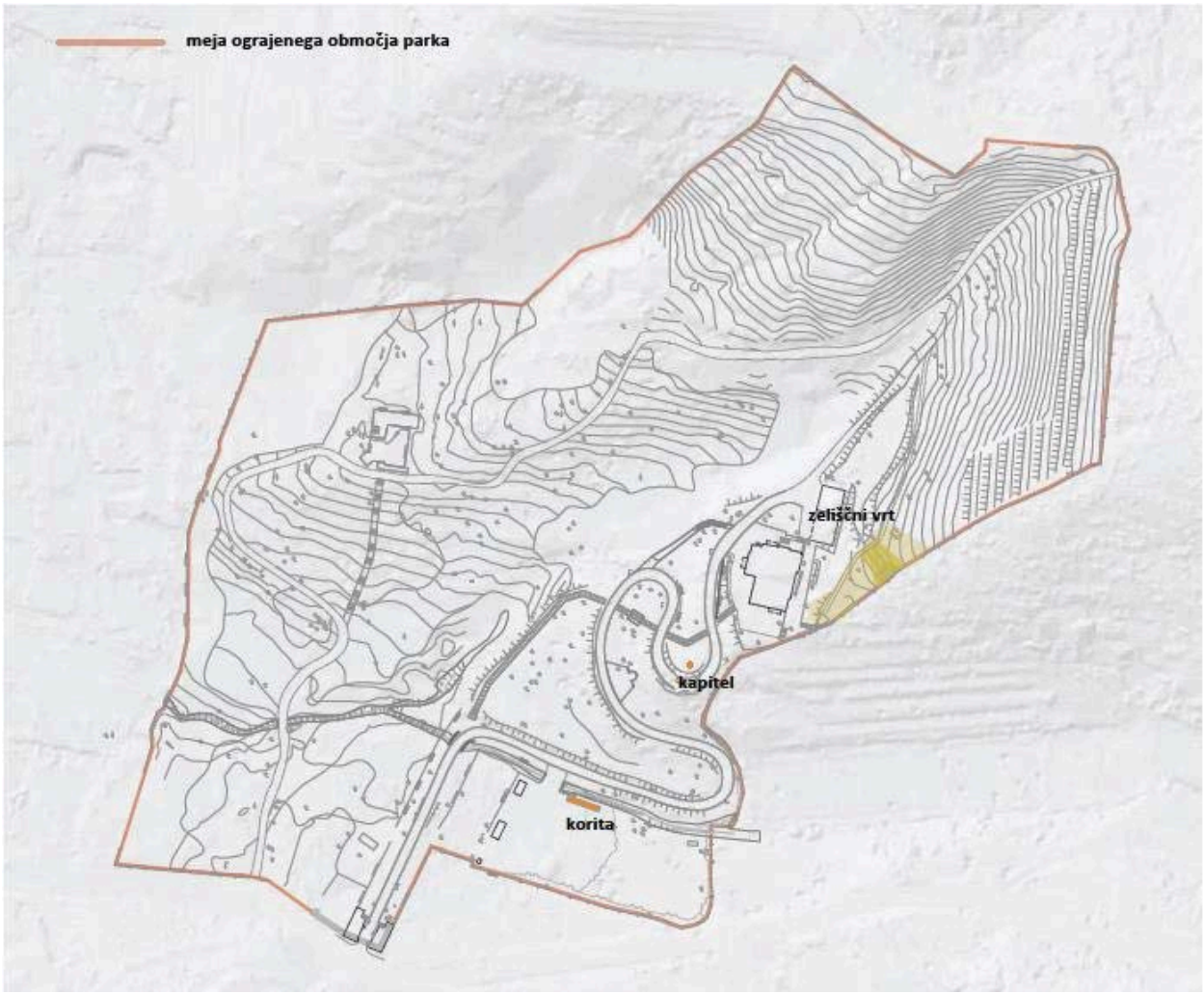
Kapitel se nahaja na trati zadnje serpentine do Laščakove vile. Domnevno je ostanek stebra porušene odprte terase med 2. svetovno vojno.

Stanje pred posegom: Kapitel je bil preraščen z vegetacijo in z mahom. Konstantna izpostavljenost betonskega odlitka vremenskim vplivom je povzročila erozijo in obrabo. Mestoma so opazne manjše razpoke in lomi.
Izveden poseg: Predhodno se je ročno odstranilo vegetacijo in očistilo površinske obloge, mah in nečistoče s kontroliranim vodnim pritiskom. Sekundarne obloge in mikroorganizme se je odstranilo s peskanjem z Vortex peskalnikom pod nizkim pritiskom 0,7 barov z aluminijevim silikatom. Manjše poškodbe kapitela so se domodelirale z materialom identičnem originalu po barvi in strukturi. Ohranjeni ornamenti so se utrdili z anorganskimi snovmi, ki so kompatibilne s originalno substanco.

Vzdeževanje:

- Redni letni pregled in sprotna popravila poškodb.
- Vsak poseg v element lahko izvaja le restavrator.

- Obnova biocidnega- hidrofobnega premaza po navodilih proizvajalca oziroma vsakih 5let.
- Po potrebi (vsakih 5 let) se izvaja čiščenje in utrditev kapitela z A) Nanodelci kalcijevega hidroksida in B) z etil silikatom v White Spiritu (Estel CTS). Predlaga se uporaba utrjevalca A tako da se ga nanese, pusti en teden da reagira in da se utrdi, potem pa še nanos utrjevalca B, tako da se pusti 3 tedne da reakcija utrjevanja bo popolna.
- Morebitne poškodbe restavrator dopolni v umetni masi (npr. sivi cement in ustrezen agregat - pesek, mivka z dodatkom naravnih pigmentov).

Slika 5 Situacija Rafutskega parka s kapitelom, betonskim koritom in zeliščnim vrtom

GREDICE ZA VILO

Nekoliko težje dostopen del parka se nahaja zahodno za vilo Laščak. Na vzpenjajočem se terenu so vidni ostanki terasasto razporejenih gredic. Predvidena je ponovna vzpostavitev gredic. Med gredami različnih dimenzij so z opeko urejene stezice.

Stanje pred posegom: Območje je bilo preraščeno z vegetacijo in z mahom. Konstantna izpostavljenost vremenskim vplivom je povzročila erozijo in obrabo.
Izveden poseg: Predvidena restavratorska dela se niso izvedla.

Vzdeževanje:

- Redni letni pregled,
- Sprotno odstranjevanje mahu in plevela.
- Morebitna popravila premaknjenih in manjkajočih elementov (npr. opeke, skrl)

KORITA NA PARKIRIŠČU

Betonska topla greda domnevno so kasnejšega nastanka ali celo v funkciji poznejših rab higienskega zavoda. Zidana je iz opeke in zaključena s finim cementnim ometom.

Stanje korita pred posegom: Korito je bilo preraščeno z vegetacijo in z mahom. Obod je bil na več delih močno poškodovan in se je le delno ohranil.
Izveden poseg: Predhodno se je ročno odstranilo vegetacijo in očistilo površinske obloge, mah in nečistoče s kontroliranim vodnim pritiskom. Manjkajoči obod se je pozidal z opeko po vzoru gradnje originalnega oboda. Manjkajoči deli zaključnega sloja so se izvedli v umetni masi (sivi cement in ustrezen agregat - pesek, mivka z dodatkom naravnih pigmentov). Videz dopolnjenih mest se je uskladil z ohranjenim originalom.

Vzdeževanje:

- Redni letni pregled in sprotno odstranjevanje plevela.
- Sprotna popravila poškodb zaključnega sloja se izvede v materialu po barvi in teksturi identičnem originalu.
- Dela se izvajajo pod nadzorom ZVKDS.

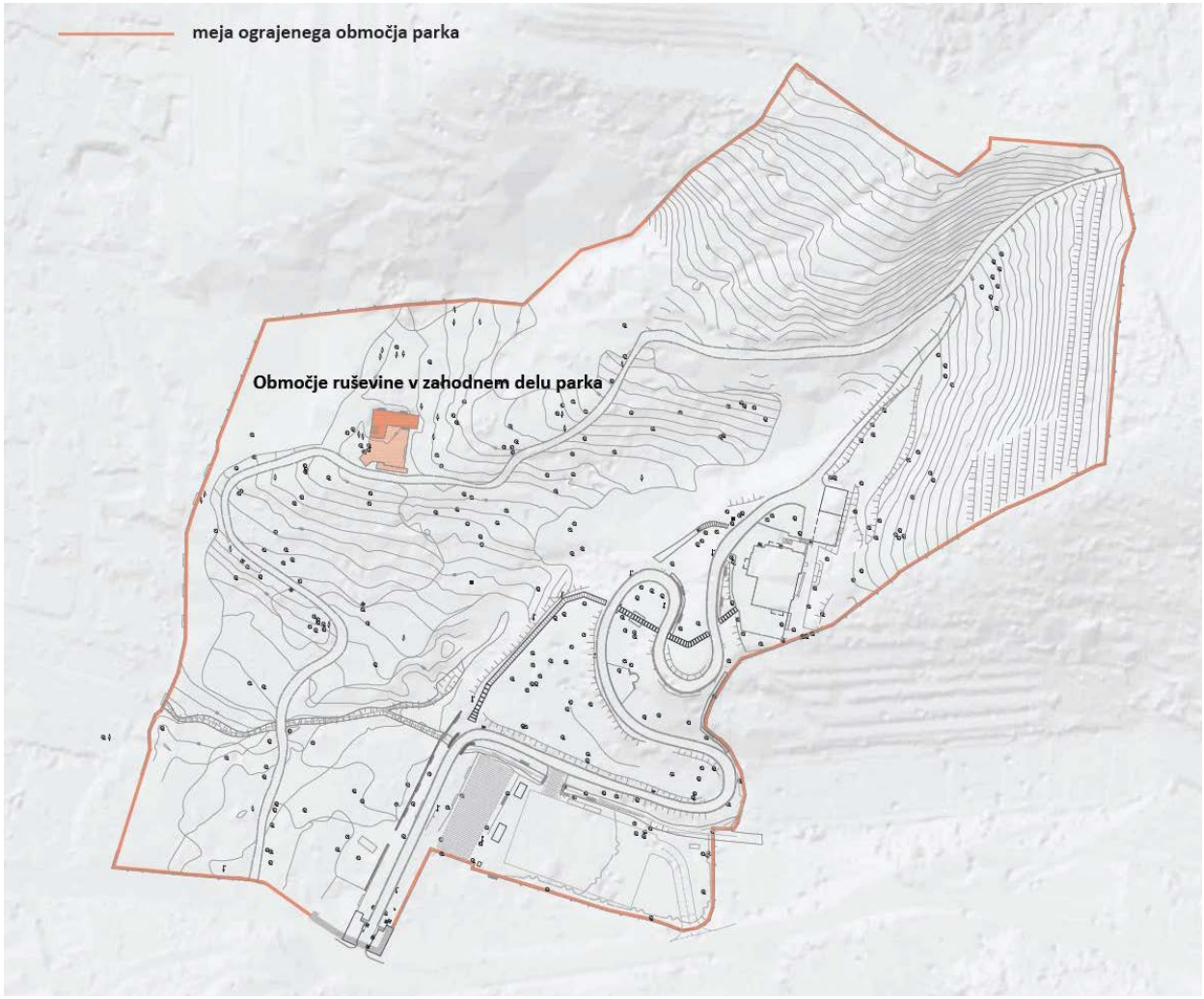
RUŠEVINE V ZAHODNEM DELU PARKA

Leta 1895 je obsežno območje na Pristavi, ki zajema tudi današnji Rafutski park, kupil inženir Enrico Palm, ki je bil poročen z Anno Palm (rojeno Biber). Tu si je postavil družinsko vilo Palm, ki je bila med prvo svetovno vojno porušena, pozneje pa ni bila obnovljena. Ruševina stanovanjske hiše se nahaja na parceli 1654 k.o. Nova Gorica, ob dostopni poti, v SZ delu parka Rafut.

Stanje pred posegom: Območje je bilo preraščeno z vegetacijo in z mahom. Ostanki zidov ruševine propadajo zaradi konstantni izpostavljenosti vremenskim vplivom.
Izveden poseg: Predhodno se je ročno odstranilo vegetacijo in očistilo površinske obloge, mah in nečistoče s kontroliranim vodnim pritiskom. Območje se je zavarovalo z ograjo.

Vzdeževanje:

- Redni letni pregled in sprotno odstranjevanje plevela.
- odstranitev morebitnih vzrokov zamakanj ali neustreznih odvodnjavanj meteornih vod.
- Sprotna popravila poškodb se izvede v materialu po barvi in teksturi identičnem originalu.
- Dela se izvajajo pod nadzorom ZVKDS.

Slika 6 Situacija parka z ruševino vile Palm